Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (devītā palāta)

2015. gada 15. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Direktīva 93/13/EEK — Piemērošanas joma — Patērētāju līgumi — Starp advokātu un patērētāju noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu

Lieta C-537/13

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Lietuvos Aukščiausiasis Teismas* (Lietuva) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2013. gada 7. oktobrī un kas Tiesā reģistrēts 2013. gada 14. oktobrī, tiesvedībā

Birutė Šiba

pret

Arūnas Devėnas .

TIESA (devītā palāta)

šādā sastāvā: J. Malenovskis [*J. Malenovský*], kas pilda devītās palātas priekšsēdētāja pienākumus, tiesneši M. Safjans [*M. Safjan*] (referents) un A. Prehala [*A. Prechal*],

ģenerāladvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],

sekretārs M. Aleksejevs [*M. Aleksejev*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2014. gada 1. oktobra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *A. Devėnas* savā vārdā, kam palīdz *I. Vėgėlė*, *advokatas*,

— Lietuvas valdības vārdā – *G. Taluntytė*, *A. Svinkūnaitė* un *R. Krasuckaitė*, kā arī *D. Kriaučiūnas*, pārstāvji,

— Īrijas vārdā – *E. Creedon* un *A. Joyce*, pārstāvji, kuriem palīdz *E. Carolan*, *BL*, un *D. McDonald*, *SC*,

— Spānijas valdības vārdā – *J. García-Valdecasas Dorrego* un *A. Gavela Llopis*, pārstāves,

— Polijas valdības vārdā – *B. Majczyna*, pārstāvis,

— Eiropas Komisijas vārdā – *M. van Beek*, kā arī *A. Steiblytė* un *J. Jokubauskaitė*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – lietuviešu.

ņemot vērā pēc ģenerāladvokātes uzklausīšanas pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV L 95, 29. lpp.) interpretāciju.

2 Šis lūgums ir ticis iesniegts tiesvedībā starp *B. Šiba* un advokātu *A. Devėnas* par prasību samaksāt honorārus.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 93/13 preambulas desmitajā, divpadsmitajā, četrpadsmitajā, sešpadsmitajā un astoņpadsmitajā apsvērumā ir noteikts:

“tā kā efektīvāku patērētāju aizsardzību var panākt, pieņemot vienveidīgus tiesību aktus negodīgu noteikumu jomā; tā kā šos tiesību aktus būtu jāattiecina uz visiem līgumiem, kas noslēgti starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem; tā kā tā rezultātā, cita starpā, no šīs direktīvas būtu jāizslēdz līgumi attiecībā uz nodarbinātību, līgumi attiecībā uz mantojuma tiesībām, līgumi attiecībā uz tiesībām saistībā ar ģimenes tiesībām un līgumi attiecībā uz uzņēmumu apvienošanos un iestāžu vai partnerības līgumiem;

[..]

tā kā [..] jo īpaši šī direktīva aptver tikai tos līguma noteikumus, par kuriem nav atsevišķas vienošanās; [..]

[..]

tā kā [..] šo direktīvu piemēro arī sabiedriska rakstura amatiem, nodarbošanās un profesijām;

[..]

tā kā līgumu noteikumu negodīga rakstura novērtēšanu atbilstoši izvēlētiem vispārējiem kritērijiem, jo īpaši sabiedriska rakstura pārdošanas un piegāžu jomā, kur tiek sniegti kopēji pakalpojumi, ievērojot lietotāju solidaritāti, jāpapildina ar līdzekļiem dažādu iesaistīto interešu vispārēja izvērtējuma veikšanai; tā kā tam nepieciešama godprātība; tā kā, novērtējot godprātību, jāpievērš īpaša uzmanība pušu pozīcijām pie līguma slēgšanas attiecībā uz to, vai patērētājs kaut kādā veidā ticis mudināts piekrist noteikumiem un vai preces vai pakalpojumi tikuši pārdoti vai piegādāti pēc patērētāja īpaša pasūtījuma; tā kā [..] pārdevēju vai piegādātāju var uzskatīt par godprātīgu, ja tas izturas godīgi un līdzvērtīgi pret otru līguma pusi, kuras likumīgās intereses tam jāņem vērā;

[..]

tā kā preču vai pakalpojumu raksturam būtu jāiespaido līguma noteikumu negodīguma novērtējums.”

4 Saskaņā ar šīs direktīvas 1. pantu:

"1. Šīs direktīvas mērķis ir saskaņot dalībvalstu normatīvus un administratīvus aktus, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju.

2. Šī direktīva neattiecas uz līguma noteikumiem, kas ietver obligātas tiesību normas un to starptautisko konvenciju principus vai noteikumus, kam ir pievienojušās dalībvalstis vai Kopiena, īpaši transporta jomā."

5 Minētās direktīvas 2. pantā ir paredzēts:

"Šajā direktīvā:

[..]

b) "patērētājs" ir jebkura fiziska persona, kura līgumos, uz ko attiecas šī direktīva, darbojas nolūkos, kas ir ārpus tās amata, nodarbošanās vai profesijas;

c) "pārdevējs vai piegādātājs" ir jebkura fiziska vai juridiska persona, kura šīs direktīvas aptvertos līgumos darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, neatkarīgi no tā, vai tas ir valsts vai privāts."

6 Šīs pašas direktīvas 3. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam."

7 Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktā ir noteikts:

"Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs."

8 Šīs direktīvas 5. pantā ir paredzēts:

"Līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. Ja rodas šaubas par kāda noteikuma nozīmi, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam. [..]"

Lietuvas tiesības

9 2004. gada 18. marta Advokatūras likuma (*Advokatūros įstatymas*; *Žin.*, 2004, Nr. 50-1632) 50. pantā ir paredzēts:

"1. Klients maksā advokātam to starpā nolīgto maksu par juridiskajiem pakalpojumiem, kas ir sniegti saskaņā ar līgumu.

[..]

3. Lai noteiktu advokātam maksājamās maksas apmēru par juridiskajiem pakalpojumiem, ir jāņem vērā lietas sarežģītība, advokāta kvalifikācija un pieredze, klienta finansiālais stāvoklis, kā arī citi atbilstoši apstākļi."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

10 *B. Šiba* ar *A. Devėnas* kā advokātu bija noslēgusi trīs standarta līgumus par juridisko pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību, proti, 2008. gada 25. februārī līgumu par viņas interešu aizstāvību lietā par laulības šķiršanu, mantas sadali un bērna dzīvesvietas noteikšanu, 2008. gada 14. novembrī līgumu par viņas interešu aizstāvību *B. Šiba* ierosinātajā lietā par kāda darījuma atcelšanu un 2010. gada 21. janvārī līgumu, ar kuru *B. Šiba* uzdeva *A. Devėnas* iesniegt apelācijas sūdzību *Klaipėdos apygardos teismas* (Klaipēdas apgabaltiesa, Lietuva) un aizstāvēt viņas intereses tiesvedībā šajā tiesā.

11 Šajos līgumos nebija konkrēti norādīta honorāru samaksas kārtība un termiņi, kuros šis maksājums būtu jāveic, kā arī tajos nebija precīzi identificēti ne dažādie juridiskie pakalpojumi, par kuriem šī samaksa tika prasīta, ne ar tiem saistīto pakalpojumu izmaksas.

12 Tā kā *B. Šiba* nebija samaksājusi honorārus *A. Devėnas* noteiktajā termiņā, *A. Devėnas* vērsās *Klaipėdos miesto apylinkės teismas* (Klaipēdas rajona tiesa, Lietuva), lūdzot izdot rīkojumu par summas 15 000 Lietuvas liti (LTL) apmērā samaksu par maksājamajiem honorāriem.

13 Ar 2011. gada 8. jūlija rīkojumu un 2012. gada 11. aprīļa spriedumu *Klaipėdos miesto apylinkės teismas* apmierināja *A. Devėnas* prasību.

14 *Klaipėdos apygardos teismas*, kurā *B. Šiba* iesniedza apelācijas sūdzību, šo apelācijas sūdzību noraidīja ar 2012. gada 30. oktobra spriedumu.

15 *B. Šiba* par šo spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību iesniedzējtiesā. Savā kasācijas sūdzībā viņa tostarp ir norādījusi, ka zemākas instances tiesas nebija ņēmušas vērā viņas kā patērētājas statusu, tādējādi, ka – pretēji valsts tiesību aktos šajā ziņā paredzētajam – tās nebija interpretējušas strīdīgos līgumus viņai par labu.

16 Iesniedzējtiesa uzskata, ka ir jāizvērtē, vai advokāts, kurš ir brīvās profesijas pārstāvis, var tikt atzīts par "pārdevēju vai piegādātāju" un vai starp advokātu un fizisku personu noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu ir patērētāja līgums ar visām attiecīgajām garantijām minētajai fiziskajai personai.

17 Šādos apstākļos *Lietuvos Aukščiausiasis Teismas* (Lietuvas Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai fiziska persona, kura saņem juridiskos pakalpojumus saskaņā ar līguma par juridisko pakalpojumu sniegšanu par maksu, kas noslēgts ar advokātu, lietās, kuras var būt saistītas ar fiziskās personas personiskajām interesēm (laulības šķiršana, mantas sadale starp bijušajiem laulātajiem utt.), ir jāuzskata par "patērētāju" Savienības tiesību patērētāju aizsardzības jomā izpratnē?

2) Vai advokāts, kurš ir "brīvās profesijas" pārstāvis (angļu val. "[liberal] profession"), noslēdzot līgumu ar fizisko personu par juridisko pakalpojumu sniegšanu par maksu, kurā tam ir noteikts pienākums sniegt juridiskos pakalpojumus tādā veidā, ka fiziskā persona var sasniegt mērķus, kuri nav saistīti ar tās nodarbošanos vai profesiju, ir uzskatāms par "pārdevēju vai piegādātāju" Savienības tiesību patērētāju aizsardzības jomā izpratnē?

3) Vai līgumi par juridisko pakalpojumu sniegšanu par maksu, kurus ir noslēdzis advokāts, veicot savu profesionālo darbību kā brīvās profesijas pārstāvis, ietilpst Direktīvas 93/13 [..] piemērošanas jomā?

4) Ja uz trešo jautājumu atbilde ir apstiprinoša, vai, klasificējot šādus līgumus par patērētāju līgumiem, ir jāpiemēro vispārējie kritēriji vai arī tie ir atzīstami par patērētāju līgumiem atbilstošiem speciāliem kritērijiem? Ja šādu līgumu klasificēšanai par patērētāju līgumiem ir jāpiemēro speciāli kritēriji, kādi ir šie kritēriji?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

18 Uzdodot jautājumus, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ir piemērojama tādiem standarta līgumiem par juridisko pakalpojumu sniegšanu kā pamatlietā, kurus advokāts ir noslēdzis ar fizisku personu, kura nedarbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju.

19 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Direktīva 93/13, kā izriet no tās 1. panta 1. punkta un 3. panta 1. punkta, ir piemērojama noteikumiem "līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju", par kuriem "nebija atsevišķas apspriešanās" (šajā ziņā skat. spriedumu *Constructora Principado*, C-226/12, EU:C:2014:10, 18. punkts).

20 Kā norādīts Direktīvas 93/13 preambulas desmitajā apsvērumā, vienveidīgas normas par negodīgiem noteikumiem būtu jāpiemēro "visiem" starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem noslēgtajiem līgumiem, kas definēti Direktīvas 93/13 2. panta b) un c) punktā (skat. spriedumu *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, 29. punkts).

21 Tādējādi, atsaucoties uz līgumslēdzēju statusu – atkarībā no tā, vai tie šo līgumu slēdz profesionālas darbības ietvaros vai nē, – Direktīvā 93/13 ir definēti līgumi, kuriem tā ir piemērojama (spriedums *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito*, EU:C:2013:341, 30. punkts).

22 Šis kritērijs atbilst idejai, kura ir ar šo direktīvu ieviestās aizsardzības sistēmas pamatā, proti, ka patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni; tā rezultātā patērētājs pievienojas pārdevēja vai piegādātāja iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu (spriedums *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito*, EU:C:2013:341, 31. punkts un tajā minētā judikatūra).

23 Attiecībā uz tādiem līgumiem par juridisko pakalpojumu sniegšanu kā pamatlietā ir jānorāda, ka advokātu sniegto pakalpojumu jomā principā pastāv nevienlīdzība starp "klientiem patērētājiem" un advokātiem, it īpaši starp tiem esošās informācijas asimetrijas dēļ. Advokātiem ir labas zināšanas, kuru patērētājiem parasti nav, proti, patērētājiem var būt grūtības izvērtēt viņiem sniegto pakalpojumu kvalitāti (šajā ziņā skat. spriedumu *Cipolla* u.c., C-94/04 un C-202/04, EU:C:2006:758, 68. punkts).

24 Tādējādi advokāts, kurš, kā pamatlietā, savas profesionālās darbības ietvaros par atlīdzību sniedz juridiskos pakalpojumus fiziskai personai privātos nolūkos, ir "pārdevējs vai piegādātājs" Direktīvas 93/13 2. panta c) punkta izpratnē. Līdz ar to uz līgumu par šādu pakalpojumu sniegšanu ir attiecināms šajā direktīvā noteiktais regulējums.

25 Šādu konstatējumu nevar atspēkot advokātu darbības sabiedriskais raksturs, ciktāl Direktīvas 93/13 2. panta c) punkts ir attiecināms uz jebkuru profesionālo darbību neatkarīgi no tā, vai tā "ir valsts vai privāt[a]", un ciktāl, kā norādīts šīs direktīvas preambulas četrpadsmitajā apsvērumā, šo direktīvu piemēro "arī sabiedriska rakstura amatiem, nodarbošanās un profesijām".

26 Ja advokāts līgumattiecībās ar klientu izlemj izmantot standarta noteikumus, kurus iepriekš ir sagatavojis viņš pats vai viņa profesiju pārstāvošās institūcijas struktūras, šis advokāts ir vēlējies, lai minētie noteikumi būtu tieši iekļauti attiecīgajos līgumos.

27 Ja advokāti brīvi nolemj izmantot šādus standarta noteikumus, kuros nav ietvertas obligātas tiesību normas Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta izpratnē, nevar turklāt tikt uzskatīts, ka Direktīvas 93/13 piemērošana var apdraudēt advokāta un viņa klienta īpašās attiecības, kā arī advokāta darbības pamatā esošos principus.

28 Ņemot vērā patērētāju aizsardzības mērķi, kas tiek sasniegts ar šo direktīvu, pārdevēja vai piegādātāja darbību publiskais vai privātais raksturs vai viņa īpašais uzdevums nevar noteikt jautājumu par minētās direktīvas pašu piemērojamību (pēc analoģijas skat. spriedumu *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, C-59/12, EU:C:2013:634, 37. punkts).

29 Kā šajā ziņā tiesas sēdē norādīja Eiropas Komisija, vairāku līgumu, kurus noslēguši "klienti patērētāji" ar personām, kuras veic darbību kā brīvo profesiju pārstāvji, kurus raksturo neatkarīgums un uz šiem pakalpojumu sniedzējiem attiecināmās ētikas prasības, izslēgšana no Direktīvas 93/13 piemērošanas jomas visiem šiem "klientiem patērētājiem" atņemtu ar minēto direktīvu piešķirto aizsardzību.

30 It īpaši tas, ka advokātiem, veicot savu darbību, ir jānodrošina to attiecību ar "klientiem patērētājiem" konfidencialitātes ievērošana, nav šķērslis piemērot Direktīvu 93/13 attiecībā uz līgumu par juridisko pakalpojumu sniegšanu standarta noteikumiem.

31 Līgumu noteikumi, par kuriem nav bijušas atsevišķas apspriešanās, it īpaši tie, kuri ir sagatavoti vispārīgai lietošanai, paši par sevi neiekļauj personisku informāciju par advokātu klientiem, kuras atklāšana varētu apdraudēt advokāta profesijas noslēpumu.

32 Protams, īpašs līguma noteikuma, it īpaši uz advokāta honorāriem attiecināma noteikuma, formulējums eventuāli varētu vismaz netieši atklāt atsevišķus advokāta un viņa klienta attiecību aspektus, kuriem būtu jāpaliek noslēpumā. Taču šāds noteikums tiktu apspriests atsevišķi, un tādējādi, kā izriet no šī sprieduma 19. punkta, attiecībā uz to Direktīva 93/13 netiktu piemērota.

33 Tomēr to pakalpojumu raksturs, kuri ir ietverti līgumos, uz kuriem ir piemērojama Direktīva 93/13, ir jāņem vērā saskaņā ar tās 4. panta 1. punktu, to lasot tās preambulas astoņpadsmitā apsvēruma gaismā, lai izvērtētu šo līgumu noteikumu negodīgumu. Šis vērtējums ir jāveic valsts tiesai, ņemot vērā šo raksturu un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti (šajā ziņā skat. spriedumu *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 71. punkts, kā arī rīkojumu *Sebestyén*, C-342/13, EU:C:2014:1857, 29. punkts).

34 Tādējādi attiecībā uz tādiem līgumiem par juridisko pakalpojumu sniegšanu kā pamatlietā iesniedzējtiesai, izvērtējot līgumu noteikumu vienkāršo, skaidri saprotamo raksturu atbilstoši Direktīvas 93/13 5. panta pirmajam teikumam, ir jāņem vērā šo pakalpojumu īpašais raksturs un šaubu gadījumā priekšroka saskaņā ar šī panta otro teikumu ir jādod interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam.

35 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild šādi: Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ir piemērojama tādiem standarta līgumiem par juridisko pakalpojumu sniegšanu kā pamatlietā, kurus advokāts ir noslēdzis ar fizisku personu, kura nedarbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju.

Par tiesāšanās izdevumiem

36 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (devītā palāta) nospriež:

Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ir piemērojama tādiem standarta līgumiem par juridisko pakalpojumu sniegšanu kā pamatlietā, kurus advokāts ir noslēdzis ar fizisku personu, kura nedarbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju.

[Paraksti]